

Cellegift

Cytostatika

Kreft
foreningen

Målet med dette faktaarket er å gi en kortfattet og generell informasjon om cellegift. Det vil også bli gitt muntlig informasjon fra lege og sykepleier på sykehuset der du får behandlingen.

HVA ER CELLEGIFTBEHANDLING?

Cellegift kalles også cytostatika eller kjemoterapi. Begrepene brukes ofte om hverandre. Dette er medisiner som brukes i kreftbehandlingen for å ødelegge eller hemme kreftcellene. Dosen cellegift som gis beregnes ut i fra en balanse mellom det vi vet friske celler tåler og mengden som må til for å oppnå den ønskede effekt på kreftcellene.

Behandlingen kan gis:

- > Direkte i en blodåre (intravenøst), ofte utblandet i en større væskemengde. Dette er den vanligste måten.
- > Som tabletter eller kapsler.
- > Direkte i organet svulsten sitter, for eksempel i blæren ved blærekreft. Ofte kombineres flere forskjellige cellegifter i en og samme kur.

MÅL FOR BEHANDLINGEN

Cellegiftbehandlingen kan ha ulike mål:

Kurativ behandling har som mål å helbrede sykdommen. Man kan også få cellegift for å minske svulsten før operasjon. I noen tilfeller gis det en tilleggsbehandling (adjuvant behandling)

med cellegift, for å ødelegge eventuelle gjenværende kreftceller.

Lindrende behandling (palliativ behandling) gis for å minske eller forebygge plager, forlenge overlevelse eller en kombinasjon av disse.

HVORDAN VIRKER CELLEGIFT?

Cellegift fraktes med blodet ut til celler og vev. Når medisinen kommer frem til kreftsvulsten, tas den opp i den enkelte kreftcelle og hemmer eller stanser celledelingen. Dermed ødelegges kreftcellene og mister evnen til å formere seg. Ofte kombineres flere typer cellegift. Dette gjør behandlingen mer effektiv fordi de ulike stoffene angriper svulstcellene på forskjellige måter.

HVOR BLIR KURENE GITT OG HVOR OFTE?

Dette varierer. Informasjon om hver enkelt kur vil du få der behandlingen gis. Kurene gis både på poliklinikker og ved innleggelse i sykehus.

HVEM GIR CELLEGIFT?

Behandlingen er alltid foreskrevet av en lege. Vanligvis gis kurene av en sykepleier.

HVILKE BIVIRKNINGER HAR CELLEGIFT?

Bivirkningene er som oftest forbigående, men noen ganger kan de bli varige. Bivirkningene skyldes at cellegift også påvirker kroppens normale celler. Allmenn-tilstanden kan også bli redusert. Man kan bli slapp, trett, sliten og gå ned i vekt. Det er forskjellig fra person til person i hvilken grad bivirkningene oppstår. Cellegiftens effekt er den samme, uansett om man får bivirkninger eller ikke.

Kvalme og brekninger

Mange av kurene kan gi kvalme og brekninger, avhengig av hvilke cellegifter som gis. Ubehaget oppstår fra noen timer etter at kuren har startet og kan vedvare i timer eller døgn etter avsluttet kur. Noen kurer fører til forsinket kvalme, det vil si at kvalmen først oppstår etter noen dager. For å dempe eller forhindre bivirkningene, gis kvalmestillende medisiner. Psykiske faktorer kan også påvirke opplevelsen av kvalme. Snakk med helsepersonell om dine spørsmål, erfaringer og ønsker knyttet til cellegiftbehandlingen.

Håravfall

Avhengig av hvilken cellegift man får, vil hårcellene påvirkes. Noen typer cellegifter fører til at en blir tynnere i håret, mens andre vil gi totalt hårtap. Det er individuelle forskjeller. Enkelte cellegifter fører til at man også mister håret på resten av kroppen. For mange er hårtapet en påkjenning. Etter avsluttet behandling vil håret vokse ut igjen.

Ved noen sykehus brukes det såkalte «ishetter» for å motvirke håravfall ved cellegiftbehandling. Snakk med lege eller sykepleier om dette er et tilbud du kan benytte deg av.

Trygdekontorene gir økonomisk støtte til parykk, hvis du har attest fra lege. Mer

om dette finner du i brosjyren fra Kreftforeningen «Rettigheter for pasienter og pårørende».

Feber

Enkelte cellegiftkurer kan gi feber noen timer etter behandling. Dette er en normalreaksjon. Feber som oppstår mellom kurene, kan være tegn på en infeksjon. Ved feber over 38°, skal lege kontaktes. Det kan da være nødvendig å ta blodprøver og eventuelt starte med antibiotika.

Påvirkning av benmargen

De fleste cellegiftkurer påvirker produksjonen av blodcellene i benmargen. Dette gjør at antall hvite blodlegemer synker under normalt nivå (leukopeni). Vanligvis oppstår dette 7 til 12 dager etter start av kur. Faren for infeksjoner er derfor i denne perioden større enn normalt. Man er spesielt utsatt for smitte fra andre som har luftveisinfeksjoner, diaré, oppkast og barnesykdommer. Snakk med helsepersonell om de forholdsregler som gjelder for deg. God håndhygiene er viktig for å unngå smitte. Blodplatene synker også etter kur (trombocytopeni). Dette kan medføre at man lettere blør, for eksempel fra slimhinner i nese og munn. Etter lengre tids behandling kan produksjonen av røde blodlegemer nedsettes, slik at blodprosenten blir lav (anemi). Det kan bli aktuelt med blodoverføring. Før hver nye kur tas blodprøver for å se at benmargen har produsert tilstrekkelig nye blodceller. Bivirkningene fra benmargen er forbigående.

Påvirkning av slimhinnene

Flere cellegifter virker på slimhinnene. Dette kan blant annet gi sårhet i munn og svelg, som igjen kan gå utover matinntaket. Langvarig cellegiftbehandling kan også nedsette spyttsekresjonen. Dette gjør at man lettere kan få hull i tennene. Godt

munnstell og forsiktig tannpuss er derfor viktig, også for å forbedre matlysten og velvære.

Smakssansen kan endres under behandling. Slimhinnene i mage og tarm påvirkes også. Blæreslimhinnen kan bli irritert, slik at det oppleves som en urinveisinfeksjon uten at bakterier påvises. Slimhinnen i skjeden kan også bli tørr og sår.

Påvirkning av kjønnskjertler

Under behandling kan kvinner få uregelmessig menstruasjon, eller den kan stanse helt. Stanser den helt blir man steril og kommer i overgangsalderen. For kvinner under 35 år er det i dag mulig å fryse ned eggstokkvev. Dette eggstokkvevet kan kanskje benyttes i forsøk på å bli gravid. Dette er foreløpig ikke tillatt i Norge. Produksjonen av sædceller hos menn påvirkes, og dette gjør at befruktningsevnen kan bli nedsatt. Menn som skal ha cellegift må informeres om muligheten for å lagre sæd til senere behandling med assistert befruktning av partner. Graviditet anbefales ikke det første året etter cellegiftbehandling, da det er usikkert om cellegift kan gi fosterskade. Graden og varigheten av nedsatt befruktningsevne er avhengig av kuren som er gitt.

Skade på nerver

Tap av muskelkraft, følelseløshet og kuldefornemmelse på tær og fingre, kan oppstå på grunn av skader på små nerver. Disse er som regel forbigående, men i noen tilfeller kan plagene være varige.

LANGTIDSFØLGER

Langtidsfølger er bivirkninger som er blitt varige/som ikke forsvinner. Mer om dette finnes på Kreftforeningens nettsider www.kreftforeningen.no/langtidsfølger Fatigue kan du lese om i Kreftforeningens brosjyre «Fatigue».

LIVSFØRSEL VED CELLEGIFTBEHANDLING

Fysisk aktivitet

gir helsegevinst – også under og etter kreftbehandling. Selv om hard fysisk trening ofte ikke er mulig eller anbefalt, er det viktig at man beveger seg litt hver dag. For mange kan flere korte turer fungere bedre enn en lang.

Ernæring

Drikk rikelig, helst to liter i døgnet. Det er viktig å få skilt ut avfallsstoffer. Når det gjelder mat, er det ofte lettere å få i seg kald enn varm mat, salt mat fremfor søt og flytende fremfor fast.

Alkohol

Det er ikke noe forbud mot alkohol, men man bør være forsiktig da cellegiftbehandling i seg selv er en belastning for kroppen.

Soling

Enkelte cellegifter kan gi hudreaksjoner i forbindelse med solbestråling. Spesielt er det viktig å være forsiktig med solen samme dag man får kur og to dager etterpå. Snakk med helsepersonell om dette.

Seksualitet

Man kan være seksuelt aktiv i behandlingsperioden, men situasjonen og av og til behandlingen i seg selv, kan gi forbigående potensproblemer og nedsatt lyst. Bruk av kondom anbefales mellom kurene og to, tre uker etter siste kur, på grunn av utskillelse av avfallsstoffer, som inneholder rester av cellegift. Mer om dette finner du i brosjyren «Kreft og seksualitet» fra Kreftforeningen.

Medisiner

Noen medisiner kan virke inn på effekten av cellegiften, derfor bør du snakke med lege om hvilke medisiner du bruker.

Kreftlinjen 800 57338 eller 800 KREFT

Hva kan vi hjelpe med?

Du er velkommen til å ta kontakt ved spørsmål om kreftsykdom, økonomi og rettigheter, samt ved behov for noen å prate med. Tjenesten er et tilbud til kreftpasienter, pårørende, fagpersoner og andre interesserte. Du kan velge å være anonym. Vi gir informasjon om Kreftforeningens legater til kreftpasienter med økonomiske vanskeligheter.

Hvem er vi?

Kreftlinjen bemannes av sykepleiere, sosionomer og jurister som har taushetsplikt.

Hvordan når du oss?

Telefon 800 57338 eller 800 KREFT
– tjenesten er gratis fra fasttelefon.

I tillegg kan du nå oss slik:

- > sykepleier:
e-post: kreftlinjen@kreftforeningen.no
- > nettprat: www.kreftforeningen.no
- > sms: 1980 merket Kreftlinjen
- > sosionom og jurist:
e-post: rettigheter@kreftforeningen.no

Alternativ behandling

Mange ønsker å benytte alternative eller komplementære behandlingsformer. Noen av disse kan være ugunstige i kombinasjon med cellegift. Bruker eller overveier du alternativ behandling, snakk med behandlende lege om dette.

Avfallsstoffer

Det første døgnet skilles det meste av avfallsproduktene etter cellegiftbehandlingen ut.

- Vær nøye med håndhygien, bruk rennende vann og såpe.
- Bruk papir til å tørke opp rester av avføring eller urin, vask deretter med såpe og vann.
- Klær som tilsøles av urin, avføring eller oppkast, bør vaskes med en gang.
- Ved tilsøling av huden bør den vaskes med såpe og vann.

- Ha god toalett hygiene. Menn bør sitte når de later vannet. Skyll ned to ganger.
- Legg bleier, bind og annet søppel i en plastpose og knytt godt igjen.

Mengden avfallsstoffer i kroppen er så liten, at det *ikke* utgjør noen risiko for familie og venner. *Man kan derfor stort sett leve og omgås hverandre som man pleier – både på sykehus og hjemme.*

FORENINGER SOM KREFTFORENINGEN SAMARBEIDER MED

Kreftforeningen har et nært samarbeid med 12 foreninger som representerer kreftammede og deres pårørende. For mer informasjon om disse foreningene, se www.kreftforeningen.no – Råd og veiledning – Pasientforeningene eller ring 07877.